

ВІДГУК

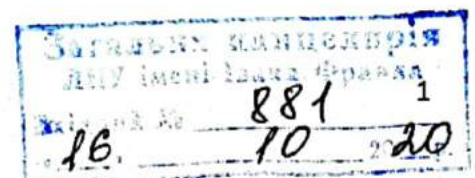
офіційного опонента

на дисертацію Лешанича Мирослава Михайловича «Особливості процесу інституціалізації політичних партій і партійної системи України в умовах демократичного транзиту», подану на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси

Актуальність дослідження. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю вивчення процесу інституціалізації української партійної системи, оскільки рівень інституціалізації партійної системи має критично важливе значення для консолідації нових демократій, позаяк слабоінституціалізовані партійні системи є вразливими для популізму, що дозволяє позапартійним/антипартійним політикам легітимним чином здобувати владу у власних інтересах. Таким чином, недоінституціалізованість партійної системи вигідна тим партіям, які не зацікавлені у відкритій демократичній конкуренції.

Інституціоналізація партійної системи в Україні включає інституційні, соціальні та організаційні компоненти. До інституційних факторів відносимо офіційні норми та правила, що регулюють функціонування політичних партій та партійної системи в цілому. Соціальні фактори пов'язані з тим, наскільки вкорінена партійна система в суспільстві. Серед ключових показників – відсутність стабільної виборчої бази, неможливість побудови надійних каналів зв'язку з виборцями, слабкі ідеологічні та міцні персоналістські зв'язки між виборцями та партіями тощо. Організаційний чинник являє собою рівень інституціоналізації окремих партій як організаційних структур (розгалуженість партійних організацій у регіонах, чисельність партій, внутрішньопартійна комунікація).

Саме в такому аспекті і були розглянуті чинники впливу на процес інституціалізації політичних партій і партійної системи України в дисертаційному дослідженні.

Автором роботи чітко визначено об'єкт і предмет дослідження, його мету і завдання. Високий рівень наукового обґрунтування результатів дослідження забезпечено використанням загальнонаукових і спеціальних методів аналізу та якісних і кількісних, зокрема дослідник для виявлення рівня інституціалізації політичних партій і партійних систем застосував такі емпіричні показники: індекс ефективного числа політичних партій, індекс волатильності, індекс націоналізації політичних партій і партійних систем, індекс територіального покриття та інші.

В ході написання дисертації автором зроблений належний огляд джерельної бази дослідження. Список використаних джерел нараховує 361 позицію. Особливої уваги заслуговують таблиці, побудовані автором роботи у яких подано статистичні матеріали та обрахунки на основі обраних індексів. Статистичний матеріал у таблицях підтверджує вірогідність оцінок та висновків, зроблених автором роботи.

До основних здобутків автора роботи варто віднести такі:

1. Розроблено авторську модель дослідження процесів інституціалізації політичних партій і партійної системи України. Вона включає: методологію аналізу партійних систем в умовах демократичного транзиту; концепт впливу гібридних політичних режимів на політичні партії і партійні системи; методологію вивчення інституціалізації політичних партій і партійних систем; емпіричні індекси інституціалізації партій і партійних систем.
2. Запропоновано періодизацію процесу правової інституціалізації українських політичних партій. Виокремлено такі етапи правової інституціалізації політичних партій в Україні: 1 етап: 1991–1996 рр. (28 червня 1996 р. прийняття Конституції України); 2 етап: 1996–2001/2002 рр. (квітень 2001 р. прийняття закону «Про політичні партії в Україні»; у березні 2002 р. відбулися парламентські вибори, які змінили структуру електоральної конкуренції в Україні); 3 етап: 2002–2015 рр. (за результатами Революції Гідності змінюється акторна структура

партійної системи, а в 2015 р. приймається закон про державне фінансування партій); 4 етап: починаючи з 2015 р.

3. Розроблено індекс інституціалізації політичних партій, який може бути використаний для аналізу ступеня інституціалізації українських політичних партій. Індекс складається з таких індикаторів: вік партії; електоральні результати на парламентських, президентських і місцевих виборах; рівня територіального покриття; рівня націоналізації політичної партії; способу утворення політичної партії, наявності/відсутності державного фінансування політичних партій, інформаційних можливостей партій, рівня деперсоналізації партій.
4. Запропоновано модель вивчення рівня інституціалізації партійної системи (PSI) України, яка побудована автором на основі матриці А. Мелешевича, до якої були внесені певні зміни. На основі вказаної методології охарактеризовано процес інституціалізації партійної системи України упродовж 1991–2019 рр. , встановлено головні чинники, які його обумовлювали на різних етапах розвитку. Зроблено висновок, що починаючи з 2014 р., характеризувався високим рівнем волатильності та кардинальною зміною акторного складу партійної системи, що є ознакою низького рівня її інституціалізації.
5. Уточнено концепт «політичної інституціалізації партій» та уявлення вплив «партії влади» на процес інституціалізації партійної системи. Вказано на таку залежність: чим вагоміша роль партій влади у національній партійній системі, тим нижчий рівень її інституціалізації, оскільки партійні системи втрачають таку ознаку, як автономія.
6. Набули подальшого розвитку теоретико-методологічні аспекти співвідношення понять «інституціалізація політичних партій» та «інституціалізація партійних систем». Автором доведено, що перший процес створює підґрунтя для другого, при цьому для інституціалізації партійних систем обов'язково має бути наявною стабільна комунікація між партіями (міжпартійна взаємодія).

Наприкінці кожного розділу дисертаційної роботи подані чіткі висновки, котрі відповідають завданням і меті дослідження. Крім того, висновки роботи відповідають поставленим у вступі завданням, що засвідчує завершений характер роботи.

Результати проведених дисертантом досліджень, теоретичні та методологічні положення і практичні рекомендації опубліковані у в 14 публікаціях: 6 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях України з політичних наук, 1 – інших наукових виданнях, 7 – у матеріалах конференцій. Основні положення роботи також апробовані на 7 наукових всеукраїнських та міжнародних конференціях.

Не ставлячи під сумнів наукову та практичну значимість основних положень дисертаційного дослідження, водночас не буде зайвим звернути увагу автора на певні дискусійні моменти в роботі.

1. У своїй роботі показуючи вплив на процес інституціалізації партійної системи форми правління і типу виборчих систем, автор зазначає, «що позитивний вплив на розвиток політичних партій і партійної системи мали зміни до Конституції України від 8 грудня 2004 р. з впровадженням пропорційної виборчої системи, а повернення у 2010 р. до форми правління встановленої Конституцією у 1996 р. та зміна виборчої системи на змішану мали негативний вплив на розвиток партійної системи. Відтак, з 2010 р. по 2014 р. відбувається «деінституціалізація». Отож, варто було б показати який вплив на становлення партій і партійної системи має повернення у 2015 р. до парламентсько-президентської форми правління зі збереженням змішаної виборчої системи. А також у даному контексті показати вплив на інституціалізацію політичних партій і партійної системи запровадження у 2015 р. пропорційної виборчої системи до місцевих органів влади.
2. Як було зазначено нами вище до позитивів роботи можна віднести конструювання автором індексу інституціалізації політичних партій.

Вказаний індекс був побудований автором на основі розробок зарубіжних та вітчизняних фахівців. При цьому автором роботи були внесені свої корективи, які враховують українську специфіку. Розробивши індекс, автор роботи розраховує його для політичних партій в рамках електоральних циклів 2014–2019 рр. Але, на нашу думку, для апробації нової методології потрібний більший масив даних. Йдеться про те, що його розрахунок потрібно було здійснити для електоральних циклів упродовж 1998–2019 рр.

3. Характеризуючи процес історичної інституціалізації політичних партій, автору роботи варто було б, показати як вплинули на процес інституціалізації політичних партій в Україні поява мережевих партій.

А також показати чи змінились критерії процесу інституціалізації останніх з появою нових мережевих чи кіберпартій, оскільки з їх виникненням змінились форма політичної комунікації, членство в партії, організаційна структура тощо.

4. Характеризуючи процес інституціалізації політичних партій і партійної системи України, автором проаналізовано вплив інституційних, соціокультурних, організаційних чинників, досліджено участь політичних партій у виборчих процесах. Але поза увагою дослідника залишилась «неформальна складова» діяльності політичних партій, зокрема «партій як політичних проектів». А це в свою чергу дещо спотворює висновки щодо інституціалізації української партійної системи.

Не зважаючи на дискусійні моменти, висновки та узагальнення, які формулює автор містять наукову новизну, мають належну аргументацію, достатньою мірою обгрунтовані, науково достовірні. В цілому дисертаційне дослідження є завершеною, самостійно виконаною науковою працею у якій вирішено низку актуальних наукових проблем та отримано результати, які сприятимуть розробці методологічних засад дослідження процесів інституціалізації політичних партій і партійних системи.

Текст автореферату та праці дисертанта повністю відповідають змісту наукової роботи. Оформлення дисертації й автореферату здійснено з дотриманням відповідних вимог до робіт такого типу. Поставлені у дослідженні мета та завдання досягнуті й успішно розв'язані.

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну цінність сформульованих узагальнень і висновків, дисертаційна робота М. М. Лешанича «**Особливості процесу інституціалізації політичних партій і партійної системи України в умовах демократичного транзиту**» відповідає вимогам п. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент –
кандидат наук з державного управління, доцент
декан факультету політико-інформаційного
менеджменту Національного університету
«Острозька академія»

В. М. Лебедюк

ПІДПИС
ПІДТВЕРДЖУЮ
НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ
КАДРІВ НАУ «ОА»

